

УДК 373.21

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/67-1-41>

Віта Бутенко,

orcid.org/0000-0002-3578-8147

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри дошкільної і початкової освіти

Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

(Суми, Україна) *zbpk1974@gmail.com*

Богдана Бодавська,

orcid.org/0009-0005-6478-6836

студент II курсу магістратури

Навчально-наукового інституту педагогіки і психології

Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

(Суми, Україна) *bodavskaja2001@gmail.com*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИТЯЧОГО ФОЛЬКЛОРУ

У статті визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей раннього віку засобами дитячого фольклору, здійснено детальний розгляд сутності та особливостей їх застосування. В аспекті першої педагогічної умови – удосконалення мовленнєвої компетентності педагогічних працівників закладу дошкільної освіти на засадах української етнопедагогіки – нами схарактеризовано складові означеного процесу (етнолексичну, народознавчу, діяльнісну, рефлексивну). Розкрито їх основні показники: етнолексичної – обізнаність педагогів у теоретико-методичних засадах словникової роботи з дітьми раннього віку та оволодіння методичними аспектами збагачення їх етнологічного словника; народознавчої – наявність народознавчої лексики в мовленні педагогів, що полягає в знанні, розумінні та вживанні творів дитячого фольклору; діяльнісної – уміння педагогів планувати роботу щодо використання з дітьми раннього віку творів дитячого фольклору на заняттях і в повсякденному житті; рефлексивної – уміння педагогів оцінювати й аналізувати конспекти занять і плани з комунікативно-мовленнєвої діяльності з дітьми раннього віку щодо використання творів дитячого фольклору; володіння діагностичними методиками виявлення рівня розвитку етнологічного словника дітей раннього віку. Обґрунтування другої педагогічної умови, а саме, цілеспрямований розвиток комунікативної функції мови дітей раннього віку в процесі спілкування з використанням засобів дитячого фольклору, дало можливість встановити й схарактеризувати два періоди розвитку (підготовчий, комунікативно-мовленнєвий) та визначити мету, завдання і результати діяльності в означені періоди. Розкриття третьої педагогічної умови сприяло доведенню, що забезпечення системної взаємодії з батьками в аспекті збагачення словника дітей раннього віку фольклорними творами буде вдалим, якщо реалізовуватиметься на засадах ресурсів взаємодії: комунікативного (встановлення партнерських взаємин на суб'єкт-суб'єктній основі), змістово-організаційного (створення умов для ефективної взаємодії суб'єктів освітнього процесу), результативного (аналіз та узагальнення отриманих результатів).

Ключові слова: комунікативно-мовленнєвий розвиток, дитячий фольклор, діти раннього віку, педагогічні умови.

Vita BUTENKO,

orcid.org/0000-0002-3578-8147

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor;
Associate Professor at the Preschool and Primary Education Department
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
(Sumy, Ukraine) zbpk1974@gmail.com

Bogdana BODAVSKA,

orcid.org/0009-0005-6478-6836

2nd year master's student
Educational and Scientific Institute of Pedagogy and Psychology
of Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
(Sumy, Ukraine) bodavskaja2001@gmail.com

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF EARLY AGE CHILDREN'S COMMUNICATIVE-SPEECH DEVELOPMENT BY MEANS OF CHILDREN'S FOLKLORE

The article defines and theoretically substantiates the pedagogical conditions of communicative-speech development of early age children by means of children's folklore; a detailed examination of the essence and features of their use is carried out. In the aspect of the first pedagogical condition – improving the speech competence of the pedagogical workers of the preschool education institution on the basis of Ukrainian ethnopedagogy – we have characterized the components of the specified process (ethnolexical, ethnographic, activity, reflexive). Their main indicators are revealed: ethno-lexical – teachers' awareness of the theoretical and methodological foundations of vocabulary work with early age children and mastery of methodological aspects of enriching their ethnological vocabulary; ethnographic – the use of ethnographic vocabulary by teachers, which consists in knowledge, understanding and use of works of children's folklore; activity – teachers' ability to plan activities on using the works of children's folklore with early age children in classes and in everyday life; reflexive – teachers' ability to evaluate and analyze lesson notes and plans for communicative and speech activities with early age children regarding the use of works of children's folklore; mastery of diagnostic techniques for identifying the level of development of ethnological vocabulary of early age children. The substantiation of the second pedagogical condition, namely, the purposeful development of the communicative function of the language of early age children in the process of communication using the means of children's folklore, made it possible to establish and characterize two periods of development (preparatory, communicative-speech) and to reveal the purpose, tasks and results of activities in the specified periods. The disclosure of the third pedagogical condition contributed to proving that ensuring systematic interaction with parents in the aspect of enriching the vocabulary of early age children with folklore works will be successful if it is implemented on the basis of the interaction resources: communicative (establishing partnership relations on a subject-subject basis), content-organizational (creating conditions for effective interaction of the subjects of the educational process), resultative (analysis and generalization of the obtained results).

Key words: communicative-speech development, children's folklore, early age children, pedagogical conditions.

Постановка проблеми. Найвизначнішим надбанням дітей раннього віку є оволодіння мовленням, накопичення вербальних і невербальних засобів спілкування, засвоєння елементарних правил їх використання, які забезпечать пізнання навколишнього світу. У цей період відбувається усвідомлення принципової відповідності між назвами, предметами та явищами, формування первісних уявлень про можливість вербального позначення зв'язків між ними.

Сучасна система дошкільної освіти визначає дитячий фольклор багатофункціональним, цікавим, доступним матеріалом для виховання дітей раннього віку, оскільки через нього дитина отримує перші відомості про оточуюче середовище, суспільні моральні цінності й культуру власного народу. Тому вважаємо, що доречно звернути увагу на дитячий фольклор як засіб комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей раннього віку.

Аналіз досліджень показав, що вивчення проблеми мовного онтогенезу відбувалось в різних аспектах: *психологічному*, що розглядає генетичні основи розвитку мови та її нейропсихологічні основи, взаємозв'язок із розвитком мислення та іншими психічними функціями (Л. Виготський, Ж. Піаже, С. Рубінштейн та ін.); *психолінгвістичному*, що розглядає механізми породження та сприйняття мови та особливості цього процесу на різних етапах онтогенезу (Є. Вінарська, С. Цейтлін та ін.); *педагогічному*, який простежується з позиції методики розвитку мови дітей раннього віку (А. Богущ, А. Бородич, Н. Гавриш, А. Леушина, Є. Тихєєва та ін.). Специфічні характеристики фольклору, як важливої частини народної культури, розкривали українські вчені (І. Березовський, М. Возняк, Н. Гавриш, Я. Герасим, В. Гнатюк, Б. Грінченко, М. Грушевський, М. Драгоманов, Я. Левчук, Т. Піроженко та ін.).

Метою статті є визначення та теоретичне обґрунтування педагогічних умов комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей раннього віку засобами дитячого фольклору.

Виклад основного матеріалу. У контексті досліджуваної проблеми, «педагогічні умови» визначаємо єдністю потенційних ресурсів та можливостей педагогічно керованого освітнього середовища, що є необхідними для забезпечення якісного комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей раннього віку засобами дитячого фольклору.

Нами сформульовано припущення, що комунікативно-мовленнєвий розвиток дітей раннього віку засобами дитячого фольклору буде ефективнішим за реалізації трьох педагогічних умов, сутність та особливості застосування яких розкрито нижче.

Імплементація першої педагогічної умови – *удосконалення мовленнєвої компетентності педагогічних працівників закладу дошкільної освіти на засадах української етнопедагогіки* – сприятиме використанню джерел української народної педагогіки під час комунікативно-мовленнєвої роботи з дітьми раннього віку, що дозволить педагогам підвищити власну компетентність та поринути в атмосферу автентичного фольклору, розуміючи його сучасну значимість. Логіка дослідження вимагає визначення складових удосконалення мовленнєвої компетентності педагогічних працівників закладу дошкільної освіти на засадах української етнопедагогіки. Припускаємо, що складовими означеного процесу можуть бути: етнологічна, народознавча, діяльнісна, рефлексивна. Вважаємо за необхідне розкрити їх основні показники.

Спочатку розглянемо *етнологічну складову*. Із метою розуміння її сутності, визначимо етимологію категорії «етнологіка», що складається з феноменів «етно» і «лексика». Відтак, поняття «етно» (*від грецького ἔθνος – народ, плем'я*) означає частину складних слів, яка відповідає поняттям «народ», «народний», а термін «лексика» походить від грецького *leksikos*, що в перекладі звучить як «належить до слова». Згідно словникового джерела (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005) «лексика» трактується сукупністю слів мови, її словниковим складом будь-якого її стиля, сфери, а також чийх-небудь творів, окремого твору. Отже, слова з додаванням частини «етно», які вживаються в мові, становлять її етнологіку.

Спираючись на дослідження науковців (Богуш, 2006; Богуш, 2011 та ін.) нами виділено два показники етнологічної складової. Щодо першого – обізнаності педагогів теоретико-мето-

дичними засадами словникової роботи з дітьми раннього віку – то його сутність полягає в знаннях: особливостей засвоєння слова у ранньому віці; етапів оволодіння дітьми словами; завдань, змісту, принципів, методів і прийомів словникової роботи з дітьми раннього віку. Розглядаючи другий показник – змістовий аспект етнологічної роботи – ми вважаємо, що він полягає в оволодінні педагогами методичними аспектами збагачення етнологічного словника дітей раннього віку, який пов'язаний з творами усної народної творчості, національними традиціями, обрядами, звичаями, символами.

Далі звернемо увагу на *народознавчу складову* удосконалення мовленнєвої компетентності педагогічних працівників закладу дошкільної освіти на засадах української етнопедагогіки. Основним показником означеної складової можемо назвати наявність народознавчої лексики в мовленні педагогів, що полягає в знанні, розумінні та вживанні творів дитячого фольклору. На наш погляд, наявність народознавчої лексики в мовленні педагогів є свідченням прилучення їх до історії власного народу, його духовності, пізнання генетичного коду власної нації (Богуш, 2011). Вживання творів дитячого фольклору в повсякденній та організованій мовленнєвій діяльності з дітьми раннього віку сприятиме презентації багатству мови педагога, яку будуть наслідувати діти, оскільки мова дорослого – це зразок для дитини.

Дослідження *діяльнісної складової* удосконалення мовленнєвої компетентності педагогічних працівників закладу дошкільної освіти на засадах української етнопедагогіки дає можливість характеризувати її показник, що полягає в умінні педагогів планувати роботу щодо використання з дітьми раннього віку творів дитячого фольклору на заняттях і в повсякденному житті. Сутність такого планування роботи полягає у визначенні конкретних цілей, завдань, змісту, форм, методів, засобів досягнення бажаних перспектив на певний проміжок часу. Аналіз методичних джерел (Васильєва, 2021; Дурманенко, 2022 та ін.) щодо організації роботи сучасних закладів дошкільної освіти показав, що планування освітнього процесу в групах раннього віку повинне базуватись на діяльнісному, особистісно-орієнтованому, інтегрованому, компетентнісному підходах.

Для забезпечення прояву активності особистості першочерговим є діяльнісний підхід до організації освітнього процесу, адже становлення особистості дитини має відбуватися у поєднанні різних видів активності характерних для цього віку. Зокрема, важливим є наповнення творами

дитячого фольклору режимних моментів (умивання, одягання, годування, сну), ігор і побутового спілкування з дітьми, бо розвиток дитини полягає в якісній зміні видів діяльності завдяки ускладненню цілей, завдань, предметних дій, операційної й мотиваційної сторін кожного з видів, а також унаслідок зміни самої позиції дитини, яка, накопичуючи досвід, стає більш активною й самостійною. Наприклад, для того, щоб викликати у дітей позитивне ставлення до миття рук, вмивання, можна використовувати потішку «Водичко, водичко», а під час одягання супроводжувати примовкою «Чок, чок, чобіток».

Актуальним визначено особистісно-орієнтований підхід до організації освітнього процесу дітей раннього віку, оскільки він сприяє повноцінному соціальному розвитку особистості, вмінню швидко адаптуватися в новому оточенні, виявляти індивідуальні здатності, схильності, досвід, інтереси, а також дає можливість реалізувати себе в новому соціумі та різних видах діяльності (Васильєва, 2021). Базуючись на означений підхід вважаємо, що систему роботи з використання усної народної творчості доцільно будувати так, щоб зацікавити дітей, викликати бажання слухати й вивчати твори: це й розігрування забавлянок та пісеньок, заучування малих жанрів українського фольклору, загадування і відгадування загадок, проведення народних ігор, інсценування та драматизація казок.

Забезпечуючи тематичною організацією змісту освітнього процесу педагога будуть реалізовувати інтегрований підхід, який проявляється в природному та органічному введенню в цілісний педагогічний процес розвивальної взаємодії вихователів закладу дошкільної освіти, фахівців (музичного керівника, інструктора з фізкультури, психолога) та батьків дітей раннього віку, що дасть змогу забезпечити етнокомунікативну спрямованість розвивального середовища та його поширення за межі закладу.

Щодо компетентнісного підходу до організації освітнього процесу в групах раннього віку, то він ґрунтується на пріоритеті досвіду дітей в усіх видах дитячої діяльності, в яких проявляються їх бажання та інтереси. Це призводить до мінімізації загальногрупових форм роботи на користь індивідуальних та малих форм освітньої роботи (Васильєва, 2021). При цьому дуже важливим є діалоговий формат взаємодії, який дає змогу дорослому не просто розмовляти з дітьми на засадах партнерства, слухати й аналізувати почуте, а вчасно й адекватно реагувати на почуте з повагою до особистості. Педагоги повинні заохочувати у дітей

активне мовленнєве спілкування, їхню власну мовленнєву діяльність, включаючи в активне мовлення твори дитячого фольклору.

Переходячи до розгляду *рефлексивної складової* удосконалення мовленнєвої компетентності педагогічних працівників закладу дошкільної освіти на засадах української етнопедагогіки, ми прямуємо до характеристики її сутності через термін «рефлексія». Дослідження Я. Бугерко (Бугерко, 2019 : 192) дає нам можливість розглянути цей феномен як специфічну психічну реальність, яка синтезує в собі основні ознаки основних компонентів психіки, насамперед таких як «здатність – процес – стан – властивість». Залежно від предмета нашого дослідження феномен «рефлексивна складова», спираючись на визначення І. Сокол (Сокол, 2016 : 44–45), можна трактувати як пізнання та аналіз педагогом явищ власної свідомості та діяльності. Показниками рефлексивної складової можемо назвати: уміння педагогів оцінювати й аналізувати конспекти занять і плани з комунікативно-мовленнєвої діяльності з дітьми раннього віку щодо використання творів дитячого фольклору; володіння діагностичними методиками виявлення рівня розвитку етнологічного словника дітей раннього віку.

Другою педагогічною умовою нами визначено *цілеспрямований розвиток комунікативної функції мови дітей раннього віку в процесі спілкування з використанням засобів дитячого фольклору*. Активне мовлення є найважливішим новоутворенням раннього віку, оскільки з його появою починає формуватися новий тип відносин з навколишнім середовищем, що, в свою чергу, спричинює перебудову всіх психічних процесів. Міжособистісна взаємодія дорослих і дітей у розвиваючому середовищі груп раннього віку сприяє допомозі в реалізації потреби дітей в спілкуванні в різних формах спільної предметної діяльності. Для появи активного мовлення у дітей раннього віку важливе не тільки їх спілкування з педагогами та батьками, а й забезпечення активної ролі дітей у встановленні комунікативних контактів. Постійна участь дорослих в різних формах взаємодії з дітьми дає необхідні еталони та необхідний зворотний зв'язок в організованій діяльності. Основним інструментальним забезпеченням цієї взаємодії поступово стає мовлення як основний засіб спілкування (Васильєва, 2021 : 187).

Аналіз теоретичних доробків (Богуш, 2006; Богуш, 2011 та ін.) дав нам можливість означити два періоди цілеспрямованого розвитку комунікативної функції мови дітей раннього віку в процесі спілкування з використанням засобів дитячого

фольклору – підготовчий та комунікативно-мовленнєвий. Розкриємо детальніше мету, завдання та результати означених періодів.

Відтак, метою підготовчого періоду визначено – оволодіння невербальними та першими вербальними засобами спілкування в ході предметно-дієвої та ситуативно-ділової комунікації з використанням засобів дитячого фольклору.

Основними завданнями освітньої роботи у визначений період нами названо:

1. *Формування слухового, зорового та тактильного сприйняття дітей раннього віку на основі стимулювання розвитку перцептивних дій, що в комплексі становить полісенсорну основу оволодіння словом.* Із цією метою доцільно використовувати дитячі ігри-забави, як-от: «Де лялька? Покажи, де в ляльки очі» тощо.

2. *Розвиток ситуативного розуміння назв предметів, явищ, дій, використовуючи при цьому засоби дитячого фольклору,* наприклад, потішка «Сорока-ворона» та ін.

3. *Розвиток наслідування під час ігор з використанням засобів дитячого фольклору: дії (загальне наслідування); склади, слова, перші фрази (мовленнєве наслідування).* Завдяки здатності наслідувати дії дорослих дитина опановує навички самообслуговування, оволодіває грою, у неї розвивається мова. Тому, протягом підготовчого періоду доцільно проводити спеціальні ігри з використанням засобів дитячого фольклору, що дозволяють розвивати наслідування дитини спочатку на рівні рухів і дій, а потім на мовленнєвому рівні шляхом стимулювання повторення спочатку складів, а пізніше слів і елементарних фраз.

4. *Опанування невербальними засобами спілкування – експресивно-мімічним та предметно-дієвим у ході спільних ігор з використанням засобів дитячого фольклору.* З цією метою використовуються колискові пісні, забавлянки, потішки, примовки, народні ігри-забави, спрямовані на розвиток наслідування і на сенсорно-моторний розвиток дитини – розвиток тактильних відчуттів, тактильної взаємодії, рухових функцій, включаючи елементи масажу, а також засоби дитячого фольклору. Наприклад, потішка «Кую, кую ніжку».

5. *Опанування першими вербальними засобами спілкування (склади, слова, лепетні фрази).* На цій основі проводиться робота з розвитку здатності наслідувати дії, а потім склади, яких у мові дитини ще немає, першими лепетними словами і звуконаслідувальними словами. Для цього використовуються забавлянки, потішки, народні ігри-забави для звуконаслідувальної вимови, стимулювання появи нових слів в активному мовленні

дитини, наприклад, забавлянка: «Наші качки з ранку – Кря-кря-кря! Кря-кря-кря!».

Результат підготовчого періоду: у дитини розвиваються наслідувальні дії (загальні та мовленнєві), формується інтерес до взаємодії з дорослим і на цій основі розвивається індивідуальне, емоційно значуще висловлювання з використанням невербальних та перших вербальних засобів. Починає розвиватися комунікативна функція мови.

Далі перейдемо до розгляду наступного періоду цілеспрямованого розвитку комунікативної функції мови дітей раннього віку в процесі спілкування з використанням засобів дитячого фольклору – комунікативно-мовленнєвого. Метою цього періоду є оволодіння ключовою комунікативною одиницею – реченням на основі вербальних і подальшого вдосконалення невербальних засобів спілкування.

Завданнями комунікативно-мовленнєвого періоду нами визначено:

1. *Розвиток фонематичного слуху, слухової уваги та пам'яті.* Емоційно-чуттєвий досвід поступово переходить в образний план, сприяючи розвитку наочно-образного мислення та узагальнюючої функції слова. У дитини з'являється здатність проводити аналогії між діями в забавлянках, потішках, народних іграх-забавах тощо і діями в реальному житті. Означені зміни сприяють розвитку вищих психічних функцій – пам'яті, фонематичного слуху, які створюють необхідну базу для розвитку мови дитини. При цьому продовжується подальший розвиток та використання невербальних засобів спілкування – експресивно-мімічних та предметно-дієвих.

2. *Розширення різноманітності та обсягу вербальних засобів спілкування в активному мовленні дитини.* Спектр засобів дитячого фольклору у цьому періоді розширюється. Крім колискових пісень, забавлянок, потішок, примовок, народних ігор-забав доцільно використовувати також примовки, небиліці, прозивалки, мовчанки, мирилки, загадки, заклички, лічилки, скоромовки, прислів'я, приказки, казки.

3. *Розвиток розуміння слів, фраз, які пов'язані з конкретною ситуацією і тих, які не стосуються ситуації спілкування.* З цією метою здійснюється широке використання засобів дитячого фольклору.

4. *Опанування структурою простої фрази, її ускладнення в ході практичного використання в іграх із засобами дитячого фольклору.* Враховуючи онтогенетичні закономірності, основний вектор уваги у цьому періоді має бути спрямований на оволодіння вербальними засобами спілкування при активному використанні та вдосконаленні

невербальних засобів спілкування. При цьому, оволодіння дитиною основними мовними одиницями – словами, звуками, фонемами, складами – повинно здійснюватися паралельно і в ході оволодіння комунікативною одиницею – реченням (а пізніше – зв'язним висловлюванням, текстом).

5. *Удосконалення використання невербальних засобів спілкування, їхнє поступове заміщення вербальними засобами*, що передбачає активну стимуляцію оволодіння дитиною мовними засобами спілкування, їх включення до речення. Йде поступове заміщення одних засобів спілкування іншими, вищого рівня. Це стимулює і розширює здатність дитини використовувати невербальні засоби спілкування.

Результат комунікативно-мовленнєвого періоду: поява в активному мовленні речень, подальший розвиток комунікативної функції мови, розширення спектру вербальних засобів спілкування, розвиток позаситуативного розуміння мови.

Виділені періоди відображають динаміку й напрями цілеспрямованого розвитку комунікативної функції мови дітей раннього віку від накопичення мовних і немовних засобів – до їх активного використання в процесі спілкування з використанням засобів дитячого фольклору. Ці періоди обов'язково повинні бути послідовно-паралельними. Емоційне використання засобів дитячого фольклору сприяє своєрідному накопиченню внутрішнього потенціалу комунікативно-мовленнєвого розвитку, усвідомленню принципової можливості відповідності між назвами та предметами, явищами навколишнього світу, формуванню первісних уявлень про можливість вербального позначення зв'язків між ними.

Обґрунтування третьої педагогічної умови – *забезпечення системної взаємодії з батьками в аспекті збагачення словника дітей раннього віку фольклорними творами* – актуалізується державною політикою щодо значущості родинної педагогіки, взаємопроникнення сімейного й суспільного виховання з метою створення для кожної дитини єдиного дитиноцентричного освітнього середовища. Розуміння дорослими (вихователями та батьками) своєї тісної взаємозалежності та взаємообумовленості як цілісної єдності, визнання один одного партнерами сприятиме забезпеченню позитивних результатів у комунікативно-мовленнєвому розвитку дітей раннього віку.

Уважаємо, що співробітництво закладу дошкільної освіти з родиною в аспекті збагачення словника дітей раннього віку фольклорними творами повинне здійснюватися на засадах певних *ресурсів взаємодії*: комунікативного, змістово-організаційного та результативного.

Якщо говорити про *комунікативний ресурс взаємодії*, то він передбачає встановлення партнерських взаємин вихователів, батьків і дітей на суб'єкт-суб'єктній основі: вихователь-дитина, вихователь-батьки, дитина-родина, батьки-батьки. Ефективність означеної співпраці залежить від єдності прагнень, інтересів та поглядів на освітній процес; вироблення спільних цілей та завдань; спільного пошуку шляхів досягнення очікуваних результатів. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія сприятиме формуванню взаєморозуміння в родинно-педагогічному колективі, обміну виховним досвідом. Інтегрувавши зусилля, батьки і вихователі можуть забезпечити оптимальні шляхи збагачення словника дитини раннього віку фольклорними творами, в яких закладено виховний потенціал народного досвіду.

Змістово-організаційний ресурс взаємодії забезпечує створення умов для ефективної взаємодії суб'єктів освітнього процесу і сприятливого емоційно-психологічного клімату в колективі. Практика виховання дітей у закладах дошкільної освіти спонукає до урізноманітнення та оновлення форм спільної роботи з сім'єю. Аналіз науково-методичної літератури (Беленька, 2019; Швець, 2019 та ін.) дозволяє виділити форми співпраці з батьками в аспекті збагачення словника дітей раннього віку фольклорними творами: індивідуальні, групові, колективні, наочно-письмові. Розглянемо їх детальніше.

Із метою просвіти батьків і налагодження співпраці з ними доцільно використовувати *індивідуальні форми взаємодії*. Оскільки, основний орієнтир – потреби й запити батьків та рівень володіння ними знаннями про дитячий фольклор, тому з цією метою повинно проводитись анкетування, за результатами якого формуються фокус-групи за інтересами, формулюються завдання та добираються форми роботи відповідно до специфіки груп. Цінними в цьому аспекті будуть індивідуальні бесіди і консультації, на яких вихователь може надати інформацію про методичні особливості збагачення словника дітей раннього віку фольклорними творами, а батьки, в свою чергу, поділитись власним позитивним досвідом використання дитячого фольклору вдома.

Досягти успіхів у збагаченні словника дітей раннього віку фольклорними творами допоможуть *групові та колективні форми взаємодії* вихователів з родиною. Відтак, надання *колективних консультацій* батькам за заданою тематикою є ефективною формою роботи з батьками, на якій педагоги діляться власною фаховою компетентністю шляхом надання інформації про комунікативно-мовленнєвий розвиток дітей раннього віку,

його значення, способи формування вербальних та невербальних засобів спілкування, можливості дитячого фольклору. Також підвищити обізнаність батьків в цьому питанні допоможе проведення *семінарів-практикумів*, які дозволяють злити в єдине ціле теоретичну базу і практичні навички. *Тематичні круглі столи* дають можливість знаходити найраціональніші шляхи розв'язання проблем; демократично проводити інтенсивні дискусії; виявляти спектр думок із проблеми збагачення словника дітей раннього віку фольклорними творами; з різних точок зору обговорити суперечливі моменти, пов'язані з означеною проблемою. Неабияку роль у вирішенні цієї проблеми відіграють *майстер-класи*, де батьки можуть практично взяти участь в оволодінні сучасними технологіями щодо комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей, можливостями застосування різних форм дитячого фольклору в повсякденному житті. Використання *методу проєктів* сприяє забезпеченню активної систематичної співпраці в заданому напрямку, так як практична цінність будь-якого спільного проєкту батьків і педагогів полягає в орієнтованості всіх його учасників на конкретний результат, і, головне, на дітей. З метою презентації досвіду проводяться *спільні з дітьми, батьками і вихователями свята і розваги*, наприклад, «Вечір-конкурс на краще виконання колискової пісні». *День відкритих дверей* – ще одна ефективна форма взаємодії з батьками, де педагоги в процесі організації життєдіяльності з дітьми знайомлять батьків із сучасними методиками збагачення словника дітей раннього віку, їх формами, методами і прийомами, а діти демонструють наявність знань, умінь і навичок. Під час *зустрічей з цікавими людьми*, батьки можуть познайомитись з уже існуючим досвідом виховного потенціалу дитячого фольклору в сімейному колі, насолодитись красою народних творів, захо-

питись поетичністю та простотою кожного народного виразу, мудрістю народних порад. Створення *батьківської групи* в соцмережі чи в месенджері (наприклад, Viber-група) сприятиме активному обміну інформацією, фотографіями та короткими відео, що допоможе визначити зацікавлених та ініціативних батьків та допоможе залучити сором'язливих, безініціативних.

Педагогічне просвітництво батьків в аспекті збагачення словника дітей раннього віку фольклорними творами також можна здійснювати за допомогою *наочно-письмових форм взаємодії*. Інформацію про кожну окрему форму дитячого фольклору, їх сутнісні характеристики доцільно розміщувати в батьківських куточках, на тематичних стендах, ширмах, лепбуках, в інформаційних буклетах тощо.

Наведений перелік форм співпраці з батьками є умовним, оскільки кожна сім'я має власні цінності, інтереси, культурний рівень і педагогічний досвід.

Результативний ресурс взаємодії містить аналіз й узагальнення отриманих результатів: співставлення досягнутих результатів із раніше запланованими, виявлення невирішених питань і недоліків у процесі реалізації співпраці закладу дошкільної освіти з родиною в аспекті збагачення словника дітей раннього віку фольклорними творами.

Висновки. Отже, здійснений теоретичний аналіз дозволяє припустити, що визначені педагогічні умови є достатніми і здатні забезпечити успішний комунікативно-мовленнєвий розвиток дітей раннього віку засобами дитячого фольклору.

Перспективи подальших розвідок в цьому напрямі полягають у впровадженні визначених та теоретично обґрунтованих педагогічних умов комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей раннього віку засобами дитячого фольклору в освітній процес з метою перевірки їх ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беленька Г. Дошкільний заклад і родина: співпраця заради дитини. *Дошкільне виховання*. 2019. № 2. С. 3–5.
2. Богущ А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: підручник. Київ : Слово, 2006. 301 с.
3. Богущ А.М. Мовленнєвий супровід підготовки майбутніх вихователів до засвоєння дошкільниками народознавчої лексики. *Наука і освіта*: науково-практичний журнал. Одеса. 2011. № 2. С. 65–68.
4. Бугерко Я.М. Психологічна динаміка розгортання рефлексивних процесів у модульно-розвивальному освітньому циклі (дис. ... канд. псих. наук: 19.00.07). Одеса, 2019. URL: http://dspace.wnu.edu.ua/bitstream/316497/3372/1/%D0%91%D1%83%D0%B3%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%BE_%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%8F.pdf
5. Васильєва С.А., Гавриш Н.В. (наук. ред.), Рагозіна В.В. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: монографія. Кропивницький : ІМЕКС-ЛТД, 2021. 226 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) [укл. і гол. ред. В.Т. Бусел]. Київ : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
7. Дурманенко О.Л. Освітня діяльність у групах раннього віку: навчально-методичний посібник. Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 2022. 188 с.

8. Сокол І.М. Підготовка вчителів до використання квест-технології в системі післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя, 2016. 284 с.
9. Швець Н. Співтворчість, а не наставництво. *Дошкільне виховання*. 2019. № 2. С. 7–9.

REFERENCES

1. Bieliienka H. Doshkilnyi zaklad i rodyna: spivpratsia zarady dytyny [Preschool institution and family: cooperation for the sake of a child]. *Doshkilne vykhovannia* [Preschool upbringing]. 2019. № 2. S. 3–5. [in Ukrainian].
2. Bohush A., Havrysh N., Kotyk T. Metodyka orhanizatsii khudozhno-movlennievoi diialnosti ditei u doshkilnykh navchalnykh zakladakh [Methods of organizing children's artistic-speech activities in preschool education institutions]: pidruchnyk. Kyiv: Slovo, 2006. 301 s. [in Ukrainian].
3. Bohush A.M. Movlennievyyi suprovid pidhotovky maibutnykh vykhovateliv do zasvoiennia doshkilnykamy narodnavchoi leksyky [Speech support for the preparation of future educators for preschoolers to learn ethnographic vocabulary]. *Nauka i osvita* [Science and education]: naukovo-praktychnyi zhurnal. Odesa. 2011. № 2. S. 65–68. [in Ukrainian].
4. Buhenko Ya.M. Psykholohichna dynamika rozghortannia refleksyvykh protsesiv u modulno-rozvyvalnomu osvithnomu tsykli [Psychological dynamics of unfolding reflexive processes in the modular-developmental educational cycle]: dys. ... kand. psyk. nauk: 19.00.07. Odesa, 2019. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/3372/1/%D0%91%D1%83%D0%B3%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%BE_%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%8F.pdf. [in Ukrainian].
5. Vasyliieva S.A., Havrysh N.V. (nauk. red.), Ragoza V.V. Vykhovannia ditei rannoho viku v zakladakh doshkilnoi osvity riznykh typiv [Upbringing of early age children in preschool education institutions of various types]: monohrafiia. Kropyvnytskyi: IMEKS-LTD, 2021. 226 s. [in Ukrainian].
6. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] (z dod. i dopov.) [ukl. i hol. red. V.T. Busel]. Kyiv: Irpin: VTF «Perun», 2005. 1728 s. [in Ukrainian].
7. Durmanenko O.L. Osvitnia diialnist u hrupakh rannoho viku [Educational activity in early age groups: educational and methodological guide]: navchalno-metodychnyi posibnyk. Lutsk: FOP Mazhula Yu. M., 2022. 188 s. [in Ukrainian].
8. Sokol I.M. Pidhotovka vchyteliv do vykorystannia kvest-tekhnolohii v systemi pisladyplomnoi osvity [Preparation of teachers for the use of quest technology in the system of postgraduate education]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. Zapozhzhia, 2016. 284 s. [in Ukrainian].
9. Shvets N. Spivtvorchist, a ne nastavnytstvo [Co-creation, not mentoring]. *Doshkilne vykhovannia* [Preschool upbringing]. 2019. № 2. S. 7–9. [in Ukrainian].